

Invändiga åtgärdsarbeten i kyrkorummet i Nävertorps kyrka

Antikvarisk medverkan

Katrineholmsbygdens församling
Mejseln 5
Katrineholms kommun
Södermanlands län
Södermanland

Christina Andersson

Invändiga åtgärdsarbeten i kyrkorummet i Nävertorps kyrka

Antikvarisk medverkan

Katrineholmsbygdens församling

Mejseln 5

Katrineholms kommun

Södermanlands län

Södermanland

Christina Andersson

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2019

Samtliga foton av Christina Andersson om inget annat anges.

Omslag: Skinnskattebergs gravkor sedda från gatan.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-796-3

Innehåll

Inledning	5
Beskrivning/historik Nävertorps kyrka	5
<i>Skadebild</i>	5
Genomförande	8
Resultat	8
Referenser	12
Kart- och arkivmaterial	12
Otryckta källor och litteratur	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13

Figur 1. Nävertorps kyrka är belägen utmed Blomstervägen i Katrineholm. Svart cirkel markerar ungefärlig placering av kyrkan. Utdrag ur Länsstyrelsens WebbGis.

Inledning

Nävertorps kyrka tillhör Katrineholmsbygdens församling i Katrineholms kommun i Södermanlands län.

Under vintern och våren 2019 har invändiga åtgärdsarbeten i kyrkorummet utförts. Utförda arbeten innebar rengöring av svärtade väggar samt åtgärdande av sprickor i korväggen och utbyte av fuktskadade delar av putsade väggpartier. Därefter väggmålning, likt befintlig yta med glimmereffekt. I samband med ovanstående har kyrkan fått en ny elcentral. Ledningar till all belysning har setts över och rengjorts och ljuskällor har bytts mot nya.

Ovanstående arbeten föranleddes av beslut från Länsstyrelsen (dnr 433-6131-2017, daterat 2017-12-20). Projektledare för utförda renoveringsarbeten har varit Leif Göthberg vid Arkitektur & Byggnadsvård. Arbeten avseende kyrkans invändiga väggpartier har utförts av Patrik Leskinen vid Katrineholms Fasader AB. För el ansvarade Janne Wennergren, arbetsledare vid AB El & Säkerhet. Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har medverkat som antikvarier på uppdrag av Katrineholmsbygdens församling.

Beskrivning/historik Nävertorps kyrka

Nävertorps kyrka med vidbyggd församlingsgård är belägen utmed Blomstervägen i ett villaområde och närliggande flerbostadsområde. Anläggningen omsluts av park i samverkan med kyrkan, men också av en park för bostadsområdet. Närmast kyrkan finns en rofylld plats anlagd med fontän och rinnande vatten över ett stenblock. Parkerna utgör en naturlig övergång mellan bostadsområdena och kyrkomiljön.

Kyrkan och tillhörande församlingsgård uppfördes 1964–1966 efter ritningar av arkitekt och professor Johannes Olivegren, Göteborg, och invigdes den 15 maj 1966. Nävertorpskyrkan är byggd i armerad betong vilket är karaktäristiskt för 1960-talets byggteknik. Kyrkan är monumental med sin slutna fasad av vitmålad betong. Mottot för arkitekten var Signum Crucis, korsets tecken. Kyrkan har formen av ett kors med förlängd korsmitt. Den norra korsarmen är sammanbunden med Nävertorpsgården, sakristia och kontorsrum. Entrén till anläggningen är välkomnande med den glasade gårdsbyggnaden, klockbäraren och kyrkan i rumslig samverkan.

Nävertorpsgården genomgick en omfattande renovering samt om- och tillbyggnad 1995, då två armar byggdes ut mot norr. Kyrkan renoverades utvändigt 2016 varvid kyrkan försågs med utvändiga stuprör. Klockstapelns papptak byttes i samband med detta ut till svartlackerad plåt. Klockspelet styrs digitalt och innehåller fem olika sekvenser per år med tre psalmer per dag. Från början styrdes klockorna av ett holländskt verk med klaviatur och notminne på rulle.

Skadebild

Kyrkans invändiga stuprör medförde vattenläckage och trots försök med värmekablar, rengöring och tätningar gick problemet inte att lösa. År 2016 godkände därför länsantikvarien uppsättandet av utanpåliggande rektangulära stuprör åt söder, vilket löste problemen och resulterade i att väggarna blev torra. Kyrkans invändiga väggar var dock i stort behov av att återställas. De invändiga stuprören var inmurade och omslutna av lättbetong och belägna i hörnen (mot koret på båda sidor). Här fanns fuktskador och sprickbildning. Även övriga väggfält uppvisade svarta fläckar som var ett resultat av armeringsjärn i betongen som drar in kyla där smutsen samlas. Även elledningar i kyrkorummets ljuskronor var i behov av att bytas ut, eftersom de inte var anpassade för LED-lampor.

Figur 2. Startmöte den 28 november 2018. Utblick mot altaret, lägg märke till väggarnas svarta fläckar.

Figur 3. Utblick mot kyrkorummets södra del. Bakom fuktskadan i hörnet döljer sig ett inmurade stuprör, vilket är orsaken till skadan.

Figur 4. Mitt i bild altare och korfönster, se väggarnas smutsade ytor.

Figur 5. Detalj av fuktskada invid sidoläktare i kyrkans främsta del (södra sidan).

Figur 6. Utsikt mot väster, orgelläktaren skymtar till böger i bild.

Figur 7. Slits upptagen vid stuprör. Foto Leif Göttberg.

Figur 8. Detalj av sprickbildning på vänstra sidan av orgelläktaren.

Genomförande

Ett första startmöte hölls i slutet av november 2018. I samband med detta fotograferades kyrkan före igångsättning av arbetet. Att beakta var väggarnas glittrande yta. Vid mötet beslutades det att entreprenören skulle undersöka hur man på bästa sätt skulle kunna återställa effekten. Ett spackelbruk/kalkpasta med glimmer hittades och kunde beställas från Tyskland (Calce effetto). Vid provstrykning i slutet av januari visade provstrykningen vara till belåtenhet avseende färg (NCS S 0502-Y), men ytan/strukturen var lite för slät. Det beslutades därmed att ytan skulle borstas för att uppnå en grövre yta.

Slitsar höggs upp i väggarnas hörn för att demontera de innanförliggande stuprören. Eftersom väggarna visade sig vara relativt torra behövde man inte hugga upp så mycket som man ursprungligen hade tänkt sig. Stuprören togs bort och hörnen nätades och murades med lättbetong (betonglagningsbruk av fabrikat STO) och putsades med fint fogbruk. Samtliga väggar rengjordes med torrborstning (rengöring med svamp visade sig inte fungera på det hårda underlaget). Ljuskronor och lampetter monterades ner och rengjordes och befintliga elledningar byttes ut. En ny och mindre elcentral har placerats på samma plats som den befintliga. Kyrkans träkonstruktioner av brunbetsad furu som återfinns i takstolar, predikstol och läktare har dammsugits och rengjorts med fuktad trasa. I den arbetsbeskrivning som upprättades av Arkitektur & Byggnadsvård före byggstart noterades en mindre skada i trätaket i det ena stuprörshörnet. Trätaket torkade och behövde således inte åtgärdas. Däremot byttes vattenskadat trä ut vid en enkeldörr på norra sidan av kyrkorummet till nytt trä.

Resultat

Åtgärderna följer villkoren i Länsstyrelsens beslut (dnr 433- 6131-2017 daterat 2017-12-20) utan avvikelser. Totalt fyra möten hölls i närvaro av antikvarie. Slutbesiktning genomfördes 2019-05-14. Vid slutbesiktningen noterades att den nya elcentralen, som är mindre än tidigare, kommit på plats efter att väggarna redan var färdiga. Det beslutades därmed att detta måste åtgärdas. Under planering och utförandet av åtgärder har det funnits lyhördhet från samtliga parter angående antikvariska frågor och resultatet är ur antikvariskt perspektiv mycket bra.

Figur 9. Byggmöte i mars 2019, takarmatur och övrig belysning är nedmonterad för rengöring och omkabling. Väggarna är åtgärdade.

Figur 10. Detalj av norra väggen under sidoläktaren, efter åtgärd. Om man tittar noga ser man hur väggen glimmar.

Figur 11. Slutbesiktning den 14 maj 2019. Utsikt mot koret. Väggarna är efter renovering ljusa och fräscha med en svagt glittrande yta som är svår att förmedla på bild.

Figur 12. Utsikt mot orgelläktaren. Takstolar och läktarbarriären som skildrar hela skapelseutvecklingen är rengjorda.

Figur 13. Så här bra blev det! Jämför med figur 3. Södra läktaren sedd från orgelläktaren.

Figur 14. Ny elcentral på plats. Väggytorna runt centralen har åtgärdats efter slutbesiktning.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Länsstyrelsens karttjänster (WebbGis).

Arkivstudier, ATA. Arkivet besöktes i slutet av 2018 för att se om det fanns uppgifter om kyrkans invändiga väggars utförande angående ”glittret”. Inga uppgifter om detta fanns dock, men fina skisser och ritningar.

Otryckta källor och litteratur

Bergestad, Birgitta 1966. *Nävertorps kyrka*. Nävertorps församling. Vingåker.

Björkman, Anders 2001. *Form, rörelse, ljus. En studie över Johannes Olivengrens kyrkoarkitektur*. Umeå.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM18201
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	433-6131-2017
<i>Typ av undersökning:</i>	Antikvarisk medverkan
<i>Renoveringsperiod:</i>	Januari–maj 2019
<i>Beställare:</i>	Katrineholmsbygdens församling
<i>Län:</i>	Södermanland
<i>Kommun:</i>	Katrineholm
<i>Fastighet:</i>	Mejseln 5
<i>Entreprenör:</i>	Arkitektur & Byggnadsvård Katrineholms Fasader AB El & Säkerhet AB
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Christina Andersson Stiftelsen Kulturmiljövård Stora Gatan 41 722 12 Västerås